GENERALINIO ADVOKATO
NICHOLAS EMILIOU IŠVADA,
pateikta 2022 m. vasario 3 d.[1]

Byla C-576/20

CC
prieš
Pensionsversicherungsanstalt

(*Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Darbuotojų migrantų socialinė apsauga – Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas – Reglamento (EB) Nr. 987/2009, nustatančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką, 44 straipsnio 2 dalis – Teisės į senatvės pensiją nagrinėjimas – Atsižvelgimas į kitoje valstybėje narėje įgytus vaiko auginimo laikotarpius – Sąlygos – Vienodo požiūrio į faktines aplinkybes principas – Tik vienoje valstybėje narėje vykdyta profesinė veikla“

I. Įžanga

1. *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) Teisingumo Teismui pateikė prejudicinius klausimus dėl Reglamento (EB) Nr. 987/2009, nustatančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką[2], 44 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

2. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas nagrinėjant bylą tarp CC (toliau – kasatorė) ir *Pensionsversicherungsanstalt* (toliau – PVA), kuri yra už senatvės pensijų sistemą Austrijoje atsakinga institucija. Jis susijęs su pastarosios atsisakymu skaičiuojant kasatorės senatvės pensiją atsižvelgti į laikotarpius, kai ji Belgijoje ir Vengrijoje augino savo vaikus.

3. Šiomis aplinkybėmis klausimai konkrečiau susiję su sąlygomis, kuriomis valstybės narės, kurioje asmuo dirbo, kompetentinga institucija privalo taikyti tos valstybės narės teisės aktus vaiko auginimo laikotarpiams, kuriuos tas asmuo įgijo vienoje ar keliose kitose valstybėse narėse.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (OL L 284, 2009, p. 1).

4. Teisingumo Teismas anksčiau dėl Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 [3], kuris galiojo prieš priimant Reglamentą Nr. 883/2004 ir Reglamentą Nr. 987/2009 ir kuriame nebuvo šį konkretų klausimą reglamentuojančių nuostatų, taikymo yra nusprendęs, kad pirmoji valstybė narė turi taikyti savo teisės aktus tokiems vaikų auginimo laikotarpiams, jeigu tarp jų ir ankstesnių to paties asmens veiklos vykdymo pagal darbo sutartį ar savarankiško darbo laikotarpių, įgytų jos teritorijoje, egzistuoja „pakankamas ryšys“.

5. Pagrindinis klausimas šioje byloje yra tai, ar tokia teismo praktika taikoma ir šiuo metu, teisės aktų leidėjui priėmus Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį ir aiškiai išdėsčius kriterijus, kuriais siekiama išaiškinti šią pareigą. Kaip paaiškinsiu toliau, manau, kad ši nuostata pakeitė „pakankamo ryšio“ kriterijų.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas (EB) Nr. 883/2004

6. Reglamento (EB) Nr. 883/2004 [4] II antraštinėje dalyje „Taikytinų teisės aktų nustatymas“, *inter alia*, yra 11 straipsnis, jame nustatyta:

„1. Asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tie teisės aktai taikomi remiantis šioje antraš[t]inėje dalyje numatytomis nuostatomis.

<…>

3. Laikantis 12–16 straipsnių nuostatų:

a) vienoje valstybėje narėje pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims taikomi tos valstybės teisės aktai;

<…>

e) visiems kitiems asmenims, kuriems netaikomi a–d punktai, taikomi tos valstybės narės, kurioje jie gyvena, teisės aktai, nepažeidžiant kitų šio reglamento nuostatų, garantuojančių jiems išmokas pagal vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktus.“

7. To paties reglamento 87 straipsnyje nurodyta:

„1. Pagal šį reglamentą neįgyjama jokių teisių iki jo įsigaliojimo.

2. Nustatant pagal šį reglamentą įgytas teises į išmokas, įskaitomi visi draudimo laikotarpiai ir prireikus darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo laikotarpiai, įgyti pagal valstybės narės teisės aktus iki šio reglamento įsigaliojimo atitinkamoje valstybėje narėje dienos.“

[3] 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, 1971, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35).

[4] 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72; klaidų ištaisymas OL L 188, 2013, p. 10).

8. Remiantis Reglamento Nr. 883/2004 91 straipsniu, šis reglamentas taikomas nuo įgyvendinimo reglamento, t. y. 2010 m. gegužės 1 d. Reglamento Nr. 987/2009, įsigaliojimo dienos. Juo panaikinamas Reglamentas Nr. 1408/71.

2. Reglamentas Nr. 987/2009

9. Reglamente Nr. 987/2009 išdėstyta Reglamento Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarka, kaip nurodyta pastarojo reglamento 89 straipsnyje.

10. Reglamento Nr. 987/2009 14 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Reikia tam tikrų konkrečių taisyklių ir procedūrų, pagal kurias būtų apibrėžiami teisės aktai, taikytini siekiant atsižvelgti į laikotarpius įvairiose valstybėse narėse, kuriose apdraustasis augino vaikus.“

11. To paties reglamento 44 straipsnyje nustatyta:

„1. Šiame straipsnyje „vaiko auginimo laikotarpis“ reiškia laikotarpį, kuris įskaitomas pagal valstybės narės pensijų teisės aktus arba dėl kurio prie pensijos pridedama papildoma išmoka tiesiogiai dėl tos priežasties, kad asmuo augino vaiką, neatsižvelgiant į metodą, kuris buvo naudojamas tiems laikotarpiams apskaičiuoti ir į tai, ar jie buvo įgyti auginant vaiką, ar pripažinti atgaline data.

2. Kai pagal valstybės narės, kuri yra kompetentinga pagal [Reglamento Nr. 883/2004] II antraštinę dalį, teisės aktus neatsižvelgiama į vaiko auginimo laikotarpius, valstybės narės, kurios teisės aktai pagal [Reglamento Nr. 883/2004] II antraštinę dalį buvo taikomi atitinkamam asmeniui, todėl, kad jis vykdė veiklą pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo tuo metu, kai pagal tuos teisės aktus imta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpį atitinkamo vaiko atžvilgiu, įstaiga ir toliau yra atsakinga už tai, kad būtų atsižvelgta į šį laikotarpį kaip į vaiko auginimo laikotarpius pagal jos pačios teisės aktus taip, tarsi šis vaikas buvo auginamas jos teritorijoje.

<…>“

12. Reglamento Nr. 987/2009 93 straipsnis suformuluotas taip:

„[Reglamento Nr. 883/2004] 87 straipsnis taikomas atvejams, kuriems taikomas įgyvendinimo reglamentas.“

B. Nacionalinė teisė

13. *Allgemeines Pensionsgesetz* (Bendrasis pensijų įstatymas; toliau – APG) (*BGBl.* I, 142/2004) 16 straipsnio 3a dalyje visų pirma nustatyta, kad minimalaus draudimo laikotarpio reikalavimui pagal šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalį įvykdyti prie draudimo įmokų mėnesių priskiriami ir pakaitiniai vaiko auginimo laikotarpiai pagal *Allgemeines Sozialversicherungsgesetz* (Bendrasis socialinės apsaugos įstatymas; toliau – ASVG) (*BGBl.* 189/1955) 227a straipsnį ir *Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz* (Įstatymas dėl asmenų, vykdančių prekybinę ir komercinę veiklą, socialinio draudimo; toliau – GSVG) (*BGBl.* 560/1978) 116a straipsnį.

14. ASVG 227a straipsnyje nustatyta:

„(1) Be to, apdraustųjų, faktiškai ir daugiausia auginusių vaiką (2 dalis), atveju toks vaiko auginimo šalyje laikas, neviršijantis 48 kalendorinių mėnesių nuo vaiko gimimo, laikomas pakaitiniais laikotarpiais po 1955 m. gruodžio 31 d. ir iki 2005 m. sausio 1 d. pensijų draudimo srityje, į kurią patenka paskutinis ankstesnis įmokų mokėjimo laikotarpis, o jeigu tokio laikotarpio nėra – pirmasis vėlesnis įmokų mokėjimo laikotarpis. Jei gimsta daugiau nei vienas vaikas, šis 48 mėnesių laikotarpis pratęsiamas iki 60 kalendorinių mėnesių.

<…>“

15. GSVG 116a straipsnis iš esmės tapatus ASVG 227a straipsniui.

III. Faktinės aplinkybės, nacionalinis procesas ir prejudiciniai klausimai

16. 2017 m. spalio 11 d. kasatorė kreipėsi į PVA dėl senatvės pensijos skyrimo. Ji nurodė nuo 1976 m. spalio 4 d. iki 1977 m. rugpjūčio 28 d. įgijusi pirmąjį 11 mėnesių privalomojo draudimo įmokų mokėjimo laikotarpį Austrijoje dirbdama pameistre, o nuo 1982 m. sausio 1 d. iki 1986 m. rugsėjo 30 d. – antrąjį 57 mėnesių laikotarpį, toje pačioje valstybėje narėje dirbdama kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

17. 1986 m. spalio mėn. kasatorė išvyko studijuoti į Jungtinę Karalystę. Ten ji gyveno, kol 1987 m. lapkričio mėn. pradžioje persikėlė į Belgiją. Gyvendama Belgijoje ji pagimdė du vaikus: pirmąjį – 1987 m. gruodžio mėn., antrąjį – 1990 m. vasario mėn. Iš pradžių ji su vaikais gyveno Belgijoje, vėliau – nuo 1991 m. gruodžio 5 d. iki 1992 m. gruodžio 31 d. – Vengrijoje, galiausiai nuo 1993 m. sausio 1 d. iki 1993 m. vasario 8 d. – Jungtinėje Karalystėje.

18. Nuo 1987 m. gruodžio 5 d. (jos pirmojo vaiko gimimo data) iki 1993 m. vasario 8 d. (jos grįžimo į Austriją data) kasatorė savo laiką skyrė vaikams auginti. Šiuo laikotarpiu ji nedirbo.

19. Grįžusi į Austriją kasatorė toliau visą laiką skyrė vaikams auginti. Vėliau dirbdama savarankiškai iki 2017 m. spalio mėn., kai išėjo į pensiją, ji įgijo papildomų laikotarpių.

20. 2017 m. gruodžio 29 d. PVA skyrė kasatorei senatvės pensiją, į kurią buvo įskaityti 14 mėnesių „pakaitiniai laikotarpiai“ už laiką, kurį ji praleido augindama vaikus Jungtinėje Karalystėje ir Austrijoje[5] nuo 1993 m. sausio mėn. iki 1994 m. vasario mėn.

21. Kasatorė šį sprendimą apskundė, remdamasi tuo, kad turi teisę gauti didesnę senatvės pensiją, nes į laikotarpius nuo 1987 m. gruodžio 5 d. iki 1992 m. gruodžio 31 d., kuriuos ji įgijo augindama vaikus Belgijoje ir Vengrijoje (toliau – ginčijami vaiko auginimo laikotarpiai), taip pat turėjo būti atsižvelgta kaip į „pakaitinius laikotarpius“.

[5] PVA Teisingumo Teismui paaiškino, kad apskaičiuodama kasatorės pensijos dydį ji įskaitė Jungtinėje Karalystėje praleistą laiką (nuo 1993 m. sausio 1 d. iki 1993 m. vasario 8 d.), nes kasatorė iš pradžių nurodė, kad grįžo į Austriją 1992 m. gruodžio 31 d. Taigi šis laikotarpis buvo įskaitytas kartu su kitais laikotarpiais, kai vaikai buvo auginami Austrijos teritorijoje, ir nėra šios išvados 21 punkte apibrėžtų „ginčijamų vaiko auginimo laikotarpių“ dalis.

22. PVA nurodė, kad kasatorė, kiek tai susiję su šiais laikotarpiais, neatitinka Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytų kriterijų. Pirma, prieš pat prasidedant ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams ji nedirbo, taigi į juos pagal Austrijos teisę neatsižvelgiama. Antra, šie laikotarpiai įgyti valstybėse narėse (t. y. Belgijoje ir Vengrijoje), pagal kurių teisės aktus jau buvo leidžiama atsižvelgti į vaikams auginti skirtą laiką.

23. Pirmosios instancijos teismas – *Arbeits- und Sozialgericht Wien* (Vienos darbo ir socialinių bylų teismas, Austrija) – atmetė kasatorės ieškinį, remdamasis tuo, kad ji neatitinka Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų. *Oberlandesgericht Wien* (Vienos aukštesnysis apygardos teismas, Austrija) šį sprendimą paliko galioti. Tuomet kasatorė pateikė kasacinį skundą *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija), jame prašo patenkinti jos ieškinį.

24. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Reglamentas Nr. 883/2004 ir Reglamentas Nr. 987/2009 *ratione temporis* taikytini šioje byloje. Be to, jis daro išvadą, kad ginčijami vaiko auginimo laikotarpiai neatitinka Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų, nes pradėdama auginti vaikus kasatorė Austrijoje nevykdė jokios veiklos pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

25. Šiuo klausimu jis pažymi, kad Reglamento Nr. 883/2004 ir Reglamento Nr. 987/2009 tikslas yra ne suderinti ar netgi ne suartinti valstybių narių socialinės apsaugos sistemas, o tik jas koordinuoti. Taigi tokie asmenys, kaip kasatorė, negali tikėtis, kad jų persikėlimas iš vienos valstybės narės į kitą neturės poveikio jų socialinės apsaugos situacijai, o valstybių narių, kuriose jie dirbo, kompetentingos institucijos visais atvejais vienoje ar keliose kitose valstybėse narėse (šiuo atveju – Belgijoje ir Vengrijoje) įgytus vaiko auginimo laikotarpius vertins taip, tarsi jie būtų įgyti jų teritorijoje.

26. Vis dėlto jis taip pat mano, kad pagrindinės bylos aplinkybės panašios į tas, dėl kurių buvo priimtas Sprendimas *Reichel-Albert*[6] taikant Reglamentą Nr. 1408/71 (kuris buvo panaikintas ir pakeistas Reglamentu Nr. 883/2004 ir Reglamentu Nr. 987/2009). Remiantis Teisingumo Teismo argumentais, pateiktais šiame ir kituose ankstesniuose sprendimuose, kuriuos priimant taip pat vadovautasi Reglamentu Nr. 1408/71 (t. y. sprendimuose *Elsen*[7] ir *Kauer*[8]), tam, kad ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams būtų taikomi Austrijos teisės aktai, pakaktų nustatyti „pakankamą ryšį“ tarp šių laikotarpių ir toje valstybėje narėje dirbant pagal darbo sutartį ar savarankiškai įgytų įskaitomų laikotarpių.

27. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nors tuo metu, kai gimė kasatorės vaikai, jos nebuvo Austrijoje, iš tiesų ji dirbo ir įgijo veiklos pagal darbo sutartį arba savarankiško darbo laikotarpius tik šioje valstybėje narėje. Jis taip pat paaiškina, kad ginčijamais vaiko auginimo laikotarpiais vis dar galiojo Reglamentas Nr. 1408/71, taigi, atsižvelgiant į pirma minėtą Teisingumo Teismo jurisprudenciją, būtų pagrįsta tiems laikotarpiams taikyti „pakankamo ryšio“ kriterijų. Jeigu to daryti būtų negalima, įsigaliojus Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 daliai kasatorės interesų iš tiesų būtų paisoma mažiau nei iki šios nuostatos įsigaliojimo. Toks jos teisinės padėties pasikeitimas įvyktų gerokai vėliau, nei pasibaigė ginčijami vaiko auginimo laikotarpiai.

6 2012 m. liepos 19 d. sprendimas (C-522/10, EU:C:2012:475) (toliau – Sprendimas *Reichel-Albert*).

7 2000 m. lapkričio 23 d. sprendimas (C-135/99, EU:C:2000:647) (toliau – Sprendimas *Elsen*).

8 2002 m. vasario 7 d. sprendimas (C-28/00, EU:C:2002:82) (toliau – Sprendimas *Kauer*).

28. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių, ar klausimą dėl Austrijos teisės aktų *taikymo* ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams reikėtų spręsti remiantis *vien tik* Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi. Jam kyla klausimas, ar šiuo atveju taikant minėtą nuostatą galėtų būti pažeidžiami kasatorės teisėti lūkesčiai, kurių jai galėjo atsirasti remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl Reglamento Nr. 1408/71 taikymo.

29. Šiomis aplinkybėmis *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Reglamento Nr. 987/2009] 44 straipsnio 2 dalis aiškintina kaip draudžianti į kitose valstybėse narėse įgytus vaiko auginimo laikotarpius atsižvelgti valstybei narei, kompetentingai skirti senatvės pensiją, pagal kurios teisės aktus pensijos prašantis asmuo per visą savo profesinės veiklos laikotarpį (išskyrus šiuos vaiko auginimo laikotarpius) vykdė veiklą pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo, vien dėl to, kad šis asmuo tuo metu, kai pagal atitinkamos valstybės narės teisės aktus imta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpį atitinkamo vaiko atžvilgiu, nevykdė veiklos pagal darbo sutartį ir nedirbo savarankiškai?

Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

2. Ar [Reglamento Nr. 987/2009] 44 straipsnio 2 dalies pirmo sakinio pirma dalis aiškintina taip, kad pagal Reglamento [Nr. 883/2004] dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo II antraštinę dalį kompetentinga valstybė narė pagal savo teisės aktus į vaiko auginimo laiką neatsižvelgia apskritai ar tik konkrečiu atveju?“

30. 2020 m. spalio 13 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo užregistruotas 2020 m. lapkričio 4 d. Kasatorė, PVA, Čekijos, Ispanijos ir Austrijos vyriausybės bei Europos Komisija pateikė rašytines pastabas.

31. Visos šalys ir suinteresuotosios šalys, išskyrus Čekijos vyriausybę, dalyvavo 2021 m. lapkričio 11 d. vykusiame posėdyje.

IV. Analizė

32. Remiantis Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi, valstybės narės, kurioje asmuo vykdė veiklą pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo (toliau – valstybė narė A), kompetentingos institucijos skirdamos senatvės pensiją turi atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpius, kuriuos tas asmuo įgijo kitoje valstybėje narėje (toliau – valstybė narė B), *taip*, *tarsi šis vaikas buvo auginamas jos teritorijoje*[9], jeigu tenkinamos šios sąlygos:

– pagal valstybės narės B teisės aktus neatsižvelgiama į vaiko auginimo laikotarpius,

– valstybės narės A teisės aktai anksčiau buvo taikomi atitinkamam asmeniui todėl, kad jis toje valstybėje narėje vykdė veiklą pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo, ir

[9] Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje įgyvendintas vienodo požiūrio principas, kurį siekta kodifikuoti Reglamento Nr. 883/2004 5 straipsnyje (dėl šio klausimo taip pat žr. pastarojo reglamento 5 konstatuojamąją dalį).

– tam asmeniui dėl minėtos veiklos ir toliau buvo taikomi valstybės narės A teisės aktai tuo metu, kai pagal tos pačios valstybės narės teisės aktus imta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpį, kiek tai susiję su atitinkamu vaiku [10].

33. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausimais, kuriuos nagrinėsiu paeiliui, prašo Teisingumo Teismo išaiškinti minėtos nuostatos materialinę taikymo sritį dviem aspektais.

34. Pirma, jis iš esmės klausia, ar ankstesnėje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje (konkrečiau kalbant – Sprendime *Reichel-Albert*) įtvirtinta teismo praktika taikytina ir toliau, kiek tai susiję su Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies taikymu, ir dėl to net ir netenkinant pirma nurodyto trečiojo reikalavimo, jeigu tarp atitinkamų veiklos pagal darbo sutartį ar savarankiško darbo laikotarpių valstybės narės A teritorijoje ir vaiko auginimo laikotarpių valstybėje narėje B egzistuotų „pakankamas ryšys“, valstybės narės A kompetentingos institucijos turėtų tokiems laikotarpiams taikyti savo teisės aktus.

35. Konkrečiau kalbant, jis nori sužinoti, ar „pakankamo ryšio“ kriterijus, Teisingumo Teismo suformuluotas taikant Reglamente Nr. 1408/71, kuriame nebuvo jokios specialios nuostatos dėl vaiko auginimo laikotarpių, įtvirtintas bendrąsias taisykles, ir toliau reikšmingas tokiomis aplinkybėmis, kai Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis tiesiogiai reglamentuoja, kurios valstybės narės teisės aktai taikomi tokiems laikotarpiams, o jei taip, tai kokiu mastu. Šis klausimas kyla iš tos faktinės aplinkybės, kad pagrindinėje byloje ginčijami vaiko auginimo laikotarpiai, atrodo, neatitinka trečiojo minėtoje nuostatoje įtvirtinto reikalavimo, nes kasatorė nedirbo Austrijoje pagal darbo sutartį ar savarankiškai tuo metu, kai pagal Austrijos teisę imta atsižvelgti į tokius laikotarpius. Vis dėlto manytina, kad tokie laikotarpiai tenkintų ankstesnėje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje įtvirtintą „pakankamo ryšio“ kriterijų.

36. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dėl šios išvados 32 punkte nurodyto pirmojo reikalavimo nori išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis taikoma tik tais atvejais, kai pagal valstybės narės B teisės aktus *iš esmės* neatsižvelgiama į vaiko auginimo laikotarpius, ar ji taikoma ir tais atvejais, kai tokie teisės aktai egzistuoja, bet minėta valstybė narė neatsižvelgia į *konkretų* vaiko auginimo laikotarpį. Vadovaujantis pirmuoju požiūriu, pagrindinės bylos aplinkybėmis Austrijos teisės aktai bet kuriuo atveju *nebūtų* taikomi ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams, jei Belgijos ar Vengrijos teisės aktuose būtų nuostata, pagal kurią *iš esmės* būtų leidžiama atsižvelgti į tokius laikotarpius. Vis dėlto vadovaujantis antruoju požiūriu reikėtų patikrinti ne tik tai, ar tokios teisės aktų nuostatos egzistuoja, bet ir tai, ar konkrečiu atveju Belgijos ar Vengrijos institucijos *iš tiesų* atsižvelgė į ginčijamus vaiko auginimo laikotarpius.

A. Pirmasis klausimas

37. Toliau išdėstysiu, kokia tvarka nagrinėsiu pirmąjį klausimą. Pirmiausia apibūdinsiu „pakankamo ryšio“ kriterijų, įtvirtintą Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, susijusioje su Reglamento Nr. 1408/71 taikymu (1 skyrius). Tada paaiškinsiu, kodėl manau, kad šis kriterijus nebėra reikšmingas taikant Reglamentą Nr. 883/2004 ir Reglamentą Nr. 987/2009 bei, konkrečiau

[10] Be kita ko, pažymėtina, kad Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 3 dalyje aiškiai nustatyta, jog šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta pareiga netaikoma, jei atitinkamam asmeniui taikomi ar pradedami taikyti *kitos* valstybės narės teisės aktai dėl to, kad jis vykdo veiklą pagal darbo sutartį ar kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

kalbant, pastarojo reglamento 44 straipsnio 2 dalį (2 skyrius). Galiausiai pateiksiu kelias trumpas pastabas dėl to, kodėl manau, kad kasatorė negali pagrįstai tikėtis, kad jos situacijai būtų taikoma ankstesnė Teisingumo Teismo jurisprudencija (3 skyrius).

1. Praeitis: Teisingumo Teismo jurisprudencija bylose „Elsen“, „Kauer“ ir „Reichel-Albert“ bei „pakankamo ryšio“ kriterijus

38. Kaip suprantu, iki Reglamento Nr. 883/2004 ir Reglamento Nr. 987/2009 įsigaliojimo Teisingumo Teismo jurisprudencijoje buvo remiamasi dviejų žingsnių metodu, kuris buvo grindžiamas tuo, kad:

– valstybės narės A teisės aktai, atsižvelgiant į bendruosius Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalyje išdėstytus kriterijus, taikomi valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams, jeigu tarp tų laikotarpių ir darbinės veiklos valstybėje narėje A laikotarpių egzistuoja „ryšys“ ar „pakankamas ryšys“ (1 žingsnis), ir

– iš Sąjungos pirminės teisės kyla pareiga pagal tokius teisės aktus valstybėje narėje B įgytus vaiko auginimo laikotarpius traktuoti taip, tarsi jie buvo įgyti valstybėje narėje A (t. y. laikytis vienodo požiūrio į tokius laikotarpius) (2 žingsnis).

39. Šis dviejų žingsnių metodas pirmiausia buvo išdėstytas byloje *Elsen*, susijusioje su vaiko auginimu Prancūzijoje, kai už to vaiko auginimą atsakinga jo motina iki vaiko gimimo ir po motinystės atostogų laikotarpio dirbo pasienio darbuotoja Vokietijoje, kur jai buvo taikomas privalomasis draudimas. Toje byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad U. Elsen buvo taikomi socialinę apsaugą reglamentuojantys Vokietijos teisės aktai, nes tarp Prancūzijoje jos įgytų vaiko auginimo laikotarpių ir Vokietijoje dėl jos šioje valstybėje narėje vykdytos profesinės veiklos įgytų draudimo laikotarpių buvo „ryšys“ (1 žingsnis)[11]. Tuomet jis išnagrinėjo, ar tokie teisės aktai neprieštarauja Sąjungos teisei (konkrečiau kalbant – atitinkamoms Sutarties nuostatoms), nes juose buvo nustatyta sąlyga, kad teisė gauti senatvės pensiją iš esmės egzistuoja tik tuo atveju, jei vaikai buvo auginami Vokietijoje ar gali būti laikoma, kad jie ten buvo auginami (2 žingsnis)[12].

40. Atlikdamas 1 žingsnį Teisingumo Teismas pažymėjo, kad remiantis Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a ir b punktuose išdėstytais bendraisiais kriterijais asmeniui, pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančiam vienos valstybės narės teritorijoje, būtų taikomi tos valstybės narės teisės aktai dėl socialinės apsaugos, net jeigu jis gyventų kitos valstybės narės teritorijoje[13]. Minėtoje byloje negalėjo būti pripažinta, kad tais laikotarpiais, kai augino vaiką Prancūzijoje, U. Elsen „dirbo“ Vokietijoje, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą. Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad dėl to, jog tarp tų laikotarpių ir U. Elsen veiklos laikotarpių egzistavo „ryšys“, negalima konstatuoti, jog U. Elsen nutraukė visą savo „darbinę veiklą“ Vokietijoje ir dėl to jai buvo taikytini valstybės narės, kurioje ji gyveno (Prancūzijos), teisės aktai. Taigi Prancūzijoje įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams buvo taikoma Vokietijos teisė[14].

41. Panašiais motyvais vadovautasi ir Sprendime *Kauer*. Toje byloje ieškovė buvo Austrijos pilietė, kurios trys vaikai gimė Austrijoje. 1970 m. ji persikėlė į Belgiją ir ten visą laiką skyrė vaikams auginti. 1975 m. rugsėjo mėn. grįžusi į Austriją ji tęsė darbinę veiklą. Teisingumo Teismas

[11] Savo sprendimo 26 ir 27 punktuose.

[12] 29 ir paskesniuose punktuose.

[13] Ten pat, 25 punktas.

[14] Ten pat, 26 punktas.

nusprendė, kad iš Sprendimo *Elsen* yra aišku, jog dėl to, kad toks asmuo, kaip L. Kauer, dirbo tik vienoje valstybėje narėje (Austrijoje) ir tuo metu, kai gimė jos vaikai, jai buvo taikomi tos valstybės narės teisės aktai, galima nustatyti „pakankamą ryšį“ tarp tų vaiko auginimo laikotarpių ir toje valstybėje narėje dėl profesinės veiklos įgytų draudimo laikotarpių [15]. Taigi, kalbant apie šios išvados 38 punkte apibūdintą 1 žingsnį, pažymėtina, kad Teisingumo Teismas nusprendė, kad Austrijos teisės aktai taikomi vaiko auginimo laikotarpiams, kuriuos L. Kauer įgijo Belgijoje.

42. Manau, kad abiem atvejais Teisingumo Teismas savo išvadą dėl 1 žingsnio, t. y. tai, kad nagrinėtiems vaiko auginimo laikotarpiams taikomi valstybės narės A (valstybės narės, kurioje buvo dirbama) teisės aktai, grindė ta faktine aplinkybe, jog ieškovė toje valstybėje užsiėmė darbine veikla arba jai šie teisės aktai buvo taikomi dėl to, kad ji darbine veikla užsiėmė *tuo metu*, kai gimė vaikas ir prasidėjo jo auginimo laikotarpis (-iai). Mano nuomone, būtent dėl šios faktinės aplinkybės Teisingumo Teismas galėjo padaryti išvadą, kad yra „ryšys“ (*Elsen*) ar „pakankamas ryšys“ (*Kauer*) tarp atitinkamų įskaitomų laikotarpių, įgytų valstybėje narėje A, ir vaiko auginimo laikotarpių, įgytų valstybėje narėje B [16].

43. Byloje *Reichel-Albert* susiklostė kitokios faktinės aplinkybės. Toje byloje vaiką auginančiai motinai vaiko gimimo metu (ar prieš pat jam gimstant) nebuvo taikomi valstybės narės A teisės aktai. Apeliantė pagrindinėje byloje buvo Vokietijos pilietė, kuri, kaip ir ieškovės bylose *Elsen* ir *Kauer*, prieš persikeldama į kitą valstybę narę (Belgiją) darbine veikla užsiėmė tik vienoje valstybėje narėje (t. y. Vokietijoje). Vis dėlto, skirtingai nei ieškovės abiejose tose bylose, prieš gimstant pirmajam vaikui ji kelis mėnesius gyveno Belgijoje. Vėliau kelerius metus Belgijoje ji su savo vaikais liko namuose ir tuo metu nedirbo, o tada grįžo ir pragyvenimui užsidirbo Vokietijoje [17].

44. Remdamasis „pakankamo ryšio“ kriterijumi, kurį taikė bylose *Elsen* ir *Kauer*, Teisingumo Teismas nusprendė, kad D. Reichel-Albert situacijai buvo taikytini Vokietijos teisės aktai, nors tie laikotarpiai, kai jai tie teisės aktai buvo taikomi dėl jos darbinės veiklos Vokietijoje, buvo ne prieš pat jos pirmojo vaiko gimimą Belgijoje. Man atrodo, kad poveikį Teisingumo Teismo išvadai visų pirma galėjo padaryti dvi aplinkybės. Pirma, D. Reichel-Albert dirbo ir mokėjo įmokas tik vienoje valstybėje narėje (Vokietijoje) iki ir po laikino gyvenamosios vietos perkėlimo į kitą valstybę narę (Belgiją), kurioje niekad nedirbo [18]. Antra, D. Reichel-Albert persikėlė į Belgiją tik dėl šeiminių priežasčių [19] tiesiai iš Vokietijos, kurioje dirbo iki to momento, kai buvo likęs mėnuo iki jos persikėlimo.

45. Kaip nurodžiau šios išvados 38 punkte, visos trys minėtos bylos buvo nagrinėjamos taikant Reglamentą Nr. 1408/71. Šio reglamento 13 straipsnio 2 dalyje buvo išdėstytos bendrosios taisyklės, skirtos išspręsti teisės aktų kolizijos klausimams socialinės apsaugos srityje, bet jame nebuvo jokių nuostatų dėl vaiko auginimo laikotarpių. Dėl šios teisėkūros spragos Teisingumo Teismas (atlikdamas šios išvados 38 punkte aprašytą 1 žingsnį) nusprendė, kad vaiko auginimo

15 Žr. Sprendimo *Kauer* 32 ir tolesnius punktus.

16 Galėtų būti įdomu pažymėti, kad byloje *Kauer* iš tiesų kurį laiką prieš pagimdydama vaikus ieškovė Austrijoje nustojo dirbti ir tapo bedarbė. Mano nuomone, Teisingumo Teismas nusprendė, kad L. Kauer vis dėlto tebebuvo taikomi tos valstybės narės teisės aktai tais laikotarpiais, kai augino vaikus Belgijoje, remdamasis tuo, kad ji toje valstybėje narėje įsikūrė tik gimus jos jauniausiam vaikui.

17 Sprendimas *Reichel-Albert* buvo priimtas jau įsigaliojus Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 daliai, bet Teisingumo Teismas nusprendė, kad *ratione temporis* nagrinėjamoms aplinkybėms taikytinas ankstesnis teisės aktas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, t. y. Reglamentas Nr. 1408/71, o ne Reglamentas Nr. 883/2004 ir Reglamentas Nr. 987/2009.

18 Žr. Sprendimo *Reichel-Albert* 35 punktą.

19 Ten pat.

laikotarpiams, įgytiems kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje asmuo dirbo, ir toliau taikomi tos valstybės narės teisės aktai, jeigu tarp tokių laikotarpių ir atitinkamų „įskaitomų“ darbinės veiklos toje teritorijoje laikotarpių iš esmės egzistuoja „pakankamas ryšys“.

46. Tik atlikęs tokį įvertinimą Teisingumo Teismas aptarė reikšmingas Sutarties nuostatas dėl laisvo darbuotojų ir piliečių judėjimo ir išnagrinėjo klausimą dėl atitikties Sąjungos pirminei teisei (2 žingsnis). Pavyzdžiui, Sprendime *Reichel-Albert* tik padaręs išvadą, kad tarp ginčijamų vaiko auginimo užsienyje laikotarpių ir atitinkamų ieškovės įgytų įskaitomų darbinės veiklos laikotarpių egzistavo „pakankamas ryšys“ ir dėl to tokiems vaiko auginimo užsienyje laikotarpiams *buvo taikomi* Vokietijos teisės aktai (1 žingsnis), Teisingumo Teismas nusprendė, kad minėti teisės aktai prieštarauja SESV 21 straipsniui (2 žingsnis), nes, jo nuomone, D. Reichel-Albert, nors Belgijoje niekada nedirbo nei pagal darbo sutartį, nei savarankiškai, būtų vertinama ne taip palankiai, nei būtų vertinama tuo atveju, jei būtų nepasinaudojusi Sutarties suteiktomis galimybėmis judėjimo srityje [20].

47. Pateikęs glaustą Teisingumo Teismo jurisprudencijos dėl Reglamento Nr. 1408/71 santrauką dabar aptarsiu šioje byloje susiklosčiusią situaciją ir paaiškinsiu, kodėl manau, kad tais atvejais, kai taikoma Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis, kaip antai šioje byloje, „pakankamo ryšio“ kriterijus yra nereikšmingas.

2. Nagrinėjama situacija: Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis ir priežastys, dėl kurių „pakankamo ryšio“ kriterijus nebėra reikšmingas

48. Atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos faktinių aplinkybių chronologiją, išdėstytą šios išvados 16–20 punktuose, ir Reglamento Nr. 987/2009 įsigaliojimo datą, man aišku, kad šis reglamentas *ratione temporis* šioje byloje yra taikytinas [21]. To neginčija nei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nei pagrindinės bylos šalys ar suinteresuotosios šalys. Taigi ši byla nuo bylų *Elsen*, *Kauer* ir *Reichel-Albert* skiriasi bent jau tuo, kad minėtų bylų procese šis reglamentas laiko atžvilgiu buvo visiškai netaikytinas [22].

49. Pagrindinės bylos šalys ir suinteresuotosios šalys taip pat sutaria, kad pagrindinės bylos aplinkybėmis kasatorė negali remtis Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi, nes tuo metu, kai pagal Austrijos teisę buvo pradėta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpius, ji Austrijoje nevykdė veiklos pagal darbo sutartį ir nedirbo savarankiškai. Kaip nurodyta šios išvados 32 punkte, pagal Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą trečiąjį reikalavimą galima laikyti, kad asmuo „vykdė“ darbinę veiklą valstybėje narėje A (Austrijoje) tuo metu, kai pagal tos valstybės narės teisės aktus imta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpį, kiek tai susiję su atitinkamo vaiku. Tokia data pagal Austrijos teisę būtų 1988 m. sausio 1 d. [23]. Tuo metu kasatorė jau daugiau kaip metus negyveno Austrijoje ir prieš apsigyvendama Belgijoje, kur gimė abu jos vaikai, tęsė studijas Jungtinėje Karalystėje.

[20] Ten pat, 40–42 punktai.

[21] Kaip Teisingumo Teismas pažymėjo Sprendime *Reichel-Albert* (25 ir 26 punktuose), Reglamento Nr. 987/2009 97 straipsnyje Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė, kad šis reglamentas įsigalioja 2010 m. gegužės 1 d. Pagrindinėje byloje ieškovės skundžiamas PVA sprendimas buvo priimtas 2017 m. gruodžio 29 d., praėjus nemažai laiko nuo Reglamento Nr. 987/2009 įsigaliojimo. Tuo metu, kai ieškovė kreipėsi į PVA dėl senatvės pensijos skyrimo, šis reglamentas jau buvo taikomas.

[22] Žr., pvz., Sprendimo *Reichel-Albert* 27 ir 28 punktus.

[23] Posėdyje PVA paaiškino, kad pagal ASVG 231 straipsnio 3 dalį į vaiko auginimo laikotarpius pradedama atsižvelgti prasidėjus kitam kalendoriniam mėnesiui po tos dienos, kurią tenkinamos šio įstatymo 227a ir 228a straipsniuose nustatytos sąlygos. Iš bylos medžiagos matyti, kad pirmasis kasatorės vaikas gimė 1987 m. gruodžio mėn.

50. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagrindinės bylos ir bylos *Reichel-Albert* faktinės aplinkybės panašios, nes ir pastarojoje byloje ieškovės vaikai gimė ne iš karto po laikotarpio, kuriuo jai buvo taikomi valstybės narės A teisės aktai dėl jos vykdomos darbinės veiklos toje valstybėje narėje. Taigi jis norėtų išsiaiškinti, ar byloje *Reichel-Albert* pateiktas sprendimas galėtų būti taikomas šioje byloje. Jo nuomone, jeigu taip būtų, kasatorė turėtų teisę į tai, kad būtų atsižvelgta į vaikų auginimo laikotarpius, kuriuos ji įgijo Belgijoje ir Vengrijoje.

51. Pažymėtina, kad dėl šio klausimo Teisingumo Teismui pateikti dvejopi skirtingi argumentai.

52. Viena vertus, kasatorė, kurią šiuo klausimu palaiko Komisija ir Čekijos vyriausybė, teigia, kad Teisingumo Teismas yra saistomas Sprendimo *Reichel-Albert ratio decidendi*, taigi tokiais atvejais, kai faktinės aplinkybės panašios, sprendimai dėl užsienyje įgytų vaiko auginimo laikotarpių, nepatenkančių į Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies materialinę taikymo sritį (nors jiems šis reglamentas taikomas *laiko* atžvilgiu), vis tiek turi būti priimami remiantis SESV 21 straipsniu ir „pakankamo ryšio“ kriterijumi. Kitu atveju dėl Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies senatvės pensijos prašantys asmenys būtų vertinami ne taip palankiai, kaip iki įsigaliojant šiam reglamentui. Pagrindinės bylos aplinkybėmis kasatorė finansiškai nukentėtų vien dėl to, kad nusprendė vaikus auginti ne Austrijoje, o kitoje valstybėje narėje. Iš tiesų, jeigu ji būtų likusi Austrijoje, pagal Austrijos teisės aktus PVA privalėtų atsižvelgti į visus tokius laikotarpius.

53. Kita vertus, PVA, Austrijos ir Ispanijos vyriausybės iš esmės mano, kad Sprendime *Reichel-Albert* taikytą teisminį kriterijų, grindžiamą „ryšiu“ ar „pakankamu ryšiu“ tarp valstybėje narėje A įgytų darbinės veiklos laikotarpių ir valstybėje narėje B įgytų vaiko auginimo laikotarpių, pakeitė Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti kriterijai, taigi Teisingumo Teismas to kriterijaus taikyti nebegali.

54. Sutinku su pastarąja nuomone.

55. Pirmiausia norėčiau pažymėti, kad, kalbant apie atsižvelgimą į atitinkamus vaiko auginimo laikotarpius, remiantis pirma nurodyta Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal SESV 21 straipsnį reikalaujama, kad valstybė narė, kurios teisės aktai pripažinti taikytinais konkrečioje situacijoje, kai asmuo pasinaudojo judėjimo laisve ir nusprendė vaiką (-us) auginti kitoje valstybėje narėje, šią situaciją vertintų taip, lyg ji būtų susiklosčiusi jos pačios teritorijoje [24].

56. Mano nuomone, ši taisyklė nesikeičia ir taikant Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį. Šioje nuostatoje išdėstytos sąlygos taikomos *tik* tokiais atvejais, kai gali būti pripažįstama, kad konkrečiai vaiko auginimo užsienyje situacijai taikomi valstybės narės A teisės aktai [25], bet jos nedaro jokio poveikio valstybės narės A pareigoms, jeigu tos valstybės narės teisės aktai pripažįstami taikytinais tokiai situacijai. Šiame kontekste negalima pamiršti to, kad, nors šios išvados 38 punkte aprašyti du žingsniai šiuo metu įtvirtinti vienoje teisės akto nuostatoje, iš šios nuostatos kylančios pareigos išlieka dvejopos: i) jeigu tenkinamos Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos, valstybė narė A turi taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams; ir ii) jeigu taip yra ir taikomi valstybės narės A teisės aktai, ši valstybė narė turi šiuos laikotarpius vertinti taip, tarsi jie būtų įgyti jos pačios teritorijoje.

[24] Žinoma, tai yra aiškiai matyti iš Sprendimo *Elsen* (33–36 punktai), *Kauer* (43 ir 44 punktai) ir *Reichel-Albert* (38–44 punktai).

[25] Lyginant su atvejais, kai būtų taikomas „pakankamo ryšio“ kriterijus, kuriuo rėmėsi Teisingumo Teismas, taikydamas Reglamentą Nr. 1408/71.

57. Pateikęs šias pastabas galiu tiksliai nustatyti tikrąją šios bylos problemą. Ji nėra ta, kad kasatorė pagal Austrijos teisės aktus gali būti vertinama mažiau palankiai vien dėl to, kad augindama vaikus gyveno kitose dviejose valstybėse narėse (tai aiškiai neleistina pagal Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį)[26]. Ji veikiau yra ta, kad minėtoje nuostatoje sąlygos, kuriomis apribojamas Austrijos teisės aktų *taikymas* jos situacijai, apibrėžtos siauriau, nei taikant Sprendime *Reichel-Albert* suformuluotą teisminį kriterijų.

58. Antra, man akivaizdu, kad tokiu atveju, jeigu Sąjungos teisėje valstybėms narėms būtų nustatytos platesnės pareigos taikyti jų teisės aktus vaiko auginimo užsienyje laikotarpiams, nei jau įtvirtintos Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje, šioje nuostatoje išdėstyti reikalavimai būtų tik vienas iš atvejų, kai valstybė narė A turėtų taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams.

59. Turiu pripažinti, kad būčiau labiau linkęs būtent taip aiškinti Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį, jeigu šios nuostatos *formuluotė* būtų *bent kiek atvira ar dviprasmiška*. Vis dėlto šioje nuostatoje, kaip aš ją suprantu, nėra net užuominos apie tai, kad Sąjungos teisėje galėtų būti nustatyta kokių nors papildomų pareigų valstybei narei, kurioje pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbo senatvės pensiją siekiantis gauti pareiškėjas. Kaip nurodžiau šios išvados 45 punkte, Teisingumo Teismas „pakankamo ryšio“ kriterijų suformulavo taikydamas bendruosius Reglamente Nr. 1408/71 įtvirtintus kriterijus, o ne patį SESV 21 straipsnį (kuriuo bylose *Elsen*, *Kauer* ir *Reichel-Albert* atliekant 2 žingsnį buvo grindžiama valstybės narės A pareiga vaiko auginimo užsienyje laikotarpius vertinti taip, tarsi jie būtų įgyti jos pačios teritorijoje)[27]. Kadangi šis reglamentas dabar yra panaikintas ir pakeistas Reglamentu Nr. 883/2004 ir Reglamentu Nr. 987/2009, kurio 44 straipsnio 2 dalyje konkrečiai reglamentuojamas atitinkamas klausimas, būtų logiška daryti išvadą, kad šioje nuostatoje įtvirtintos taisyklės turi pirmenybę prieš bet kokius ankstesnius Teisingumo Teismo bandymus apibrėžti sąlygas, kuriomis valstybės narės A teisės aktai gali būti taikomi valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams.

60. Žinoma, tai nėra (ir negali būti) pabaiga, nes reikia įvertinti ir teisės aktų leidėjo ketinimus, kuriais remiantis buvo priimta Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis, ir išnagrinėti, ar jos *priėmimo* aplinkybės patvirtina tokį aiškinimą. Šiuo klausimu pažymėtina, kad iš Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies rengimo istorijos matyti, kad ja buvo siekiama ne tik įgyvendinti Teisingumo Teismo sprendimus *Elsen* ir *Kauer*, bet ir *apibrėžti* jų taikymo sritį[28]. Taigi, mano nuomone, galima pagrįstai manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas *sąmoningai nusprendė* neįtraukti Teisingumo Teismo suformuluoto „ryšio“ ar „pakankamo ryšio“ kriterijaus

[26] Šiuo klausimu visiškai sutinku su Komisijos nuomone, kad Reglamentas Nr. 883/2004 ir Reglamentas Nr. 987/2009 buvo priimti siekiant nustatyti specialias taisykles dėl kompetencijos, kad Sąjungos piliečių judėjimo laisvė būtų plečiama, o ne ribojama. Tai tikra tiesa, ir Teisingumo Teismas iš tiesų nuosekliai teigė, kad siekiant užtikrinti laisvą pagal darbo sutartį ir savarankiškai dirbančių asmenų judėjimą Europos Sąjungoje, kartu paisant vienodo požiūrio į darbuotojus įvairiuose nacionalinės teisės aktuose principo, Reglamente Nr. 1408/71, o vėliau Reglamente Nr. 883/2004, buvo numatyta koordinavimo sistema, pagal kurią, *inter alia*, nustatomi jiems taikytini teisės aktai (žr. 2019 m. sausio 23 d. Sprendimą *Zyla* (C-272/17, EU:C:2019:49, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)).

[27] Žinoma, tai nereiškia, kad sąlygomis, pagal kurias valstybės narės teisės aktai tampa taikytini konkrečiu tarpvalstybiniu atveju socialinės apsaugos srityje, gali būti savaime nepagrįstai apribojamas Sąjungos piliečių laisvas judėjimas. Vis dėlto nereikia pamiršti to, kad SESV 21 straipsnis grindžiamas tokia logika, kad, kaip nurodyta jo pirmoje dalyje, „kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, *laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų*“ (išskirta mano). Nors šioje nuostatoje teisės aktų leidėjui nėra atvirai siūloma kištis į pagrindinius šią teisę pagrindžiančius principus, man gana aišku, kad socialinės apsaugos srityje teisės aktų leidėjas, be kita ko, gali performuluoti teisinius kriterijus, pagal kuriuos judėjimo laisve pasinaudojęs asmuo gali reikalauti, kad jam būtų toliau taikomi kilmės valstybės narės teisės aktai.

[28] Žr. Reglamento Nr. 987/2009 12 ir 14 konstatuojamąsias dalis. Taip pat žr. Europos Parlamento pozicijos, priimtos per pirmąjį svarstymą 2008 m. liepos 9 d. siekiant priimti reglamentą, 13 konstatuojamąją dalį (P6_TC1-COD(2006)0006).

ir vietoj to nustatė konkretesnį reikalavimą, kad asmeniui valstybės narės A teisės aktai būtų vis dar taikomi remiantis jo veikla pagal darbo sutartį ar savarankišku darbu toje valstybėje narėje tuo metu, kai pagal tos valstybės narės teisės aktus imta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpį [29].

61. Papildomai pažymėtina, kad, atrodo, yra daugybė kitų Reglamento Nr. 883/2004 ir Reglamento Nr. 987/2009 nuostatų, kuriose Sąjungos teisės aktų leidėjas ne tik įtraukė, bet ir išaiškino Teisingumo Teismo jurisprudenciją, suformuotą taikant Reglamentą Nr. 1408/71, o kai kuriais atvejais galbūt netgi nuo jos nukrypo [30]. Mano nuomone, tai matyti iš Reglamento Nr. 883/2004 3 konstatuojamosios dalies, kurioje patvirtinamas teisės aktų leidėjo noras modernizuoti ir supaprastinti minėto pirmojo reglamento nuostatas, nes pastarasis dėl daugybės pakeitimų ir atnaujinimų, kuriais, *inter alia*, atsižvelgta į įvairius Teisingumo Teismo sprendimus, buvo tapęs sudėtingesnis ir ilgesnis.

62. Kadangi Reglamentas Nr. 987/2009 priimtas vėliau nei Sprendimas *Elsen* ir Sprendimas *Kauer* (nors ir anksčiau nei Sprendimas *Reichel-Albert*), teisės aktų leidėjas, jei būtų norėjęs, šio reglamento 44 straipsnio 2 dalį galėjo suformuluoti taip, kad į ją visiškai ir aiškiai būtų įtrauktas pirmuosiuose dviejuose sprendimuose Teisingumo Teismo pateiktas išaiškinimas. Vis dėlto jis nusprendė to nedaryti. Tokiomis aplinkybėmis reikia daryti išvadą, kad tai, jog Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nėra tiesiogiai paminėtas „ryšio“ ar „pakankamo ryšio“ kriterijus, reiškia, kad teisės aktų leidėjas sąmoningai ketino apriboti sprendimų *Elsen* ir *Kauer* *ratio decidendi* taikymą ir tik nustatė galimybę taikyti valstybės narės A teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams toje nuostatoje aiškiai išdėstytomis sąlygomis.

63. Sutinku su Komisija, kad priimdamas Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį teisės aktų leidėjas negalėjo tikėtis, kad Teisingumo Teismas Sprendime *Reichel-Albert* išplės „pakankamo ryšio“ kriterijaus taikymo sritį. Galbūt, jeigu tas sprendimas būtų buvęs priimtas iki šios nuostatos priėmimo, jis ją būtų suformulavęs kitaip. Vis dėlto Teisingumo Teismas dėl šio klausimo negali spėlioti. Kadangi teisės aktų leidėjas šį klausimą aiškiai išsprendė Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje atsižvelgdamas į vaiko auginimo užsienyje laikotarpius, mano nuomone, bet koks sąlygų, kuriomis valstybė narė A privalo taikyti savo teisės aktus tokiems laikotarpiams, pakeitimas taip pat turi būti atliekamas teisės aktų leidėjo iniciatyva.

64. Trečia, atidžiau išnagrinėjęs Reglamento Nr. 883/2004 ir Reglamento Nr. 987/2009 *tikslus*, esu dar labiau įsitikinęs, kad reikia atsispirti pagundai pastarojo reglamento 44 straipsnio 2 dalyje šiuo metu nustatytas pareigas pildyti nerašytomis jurisprudencija grindžiamomis taisyklėmis. Kaip aiškiai matyti iš Reglamento Nr. 883/2004 11 straipsnio 1 dalies, vienas iš pagrindinių nacionalinių socialinės apsaugos sistemų koordinavimo principų yra tas, kad turi būti taikomi *vienos* valstybės narės teisės aktai [31]. Šiame kontekste Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje

[29] Pradiniame Komisijos pasiūlyme 44 straipsnis, atrodo, buvo dar labiau nutolęs nuo sprendimų bylose *Elsen* ir *Kauer*, nes buvo suformuluotas taip: „nepažeidžiant valstybių narių kompetencijos, nustatytos pagal Reglamento (EB) Nr. 883/2004 II antraštinės dalies nuostatas, valstybės narės, kurioje pensijos gavėjas *per dvylikos mėnesių laikotarpį po vaiko gimimo gyveno ilgiausiai*, institucija privalo atsižvelgti į vaiko mokymosi kitoje valstybėje narėje laikotarpius, jeigu kitos valstybės narės teisės aktai netaikomi atitinkamam asmeniui dėl jo veiklos pagal darbo sutartį ar savarankiško darbo“ (išskirta mano) (žr. Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką (COM(2006) 16 *final*).

[30] Žr., pvz., Teisingumo Teismo argumentus, pateiktus jo 2013 m. balandžio 11 d. Sprendime *Jeltes ir kt.* (C-443/11, EU:C:2013:224, 32 punktas). Ši byla buvo susijusi su Reglamento Nr. 883/2004 65 straipsnio išaiškinimu ir su klausimu, ar šia nuostata siekta įgyvendinti Teisingumo Teismo jurisprudenciją dėl anksčiau taikytos nuostatos (t. y. Reglamento Nr. 1408/71 71 straipsnio), ar nuo jos nukrypti.

[31] Dėl bendro Reglamento Nr. 883/2004 ir Reglamento Nr. 987/2009 teisės normų kolizijos taisyklių paaiškinimo žr. Lhernould, J. P. „New rules on conflicts: regulations 883/2004 and 987/2009“, *ERA Forum*, 12 t., 2011, p. 25–38.

nustatytų kompetencijos taisyklių išimtis, pagal kurią valstybė narė, kuri pagal tas taisykles nebėra kompetentinga, privalo atsižvelgti į kitose valstybėse narėse įgytus vaiko auginimo laikotarpius [32].

65. Manau, kad tokios išimties ribos turi būti pakankamai aiškiai apibrėžtos. Kaip Teisingumo Teismas yra konstatavęs suformuotoje jurisprudencijoje, Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinės dalies nuostatos sudaro *išsamią* ir suderintą kolizinių teisės normų sistemą, kurios tikslas yra, viena vertus, užtikrinti, kad, nesant teisės aktų, taikytinų į šio reglamento taikymo sritį patenkantiems asmenims, nebūtų panaikinta jų socialinė apsauga, ir, kita vertus, išvengti kelių valstybių nacionalinės teisės aktų taikymo tuo pat metu ir dėl to galinčių kilti komplikacijų [33]. Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis tam tikra prasme yra unikali nuostata, nes joje įtvirtinta taisyklė dėl kompetencijos – pagal kurią reikalaujama, kad valstybė narė A taikytų savo teisės aktus vaiko auginimo užsienyje laikotarpiams – negali pakeisti to, kad remiantis Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje nustatytais kriterijais valstybe nare, kurios teisės aktai kitu atveju taikomi atitinkamam asmeniui, būtų paskirta valstybė narė B. Taigi svarbu, kad valstybės narės A kompetentingos institucijos galėtų *visapusiškai* suprasti sąlygas, kuriomis jos teisės aktai tampa taikomi vaiko auginimo laikotarpiams, įgytiems asmens, kuris atitinkamu metu toje valstybėje narėje nedirbo „pagal darbo sutartį“ ar „savarankiškai“ (Reglamento Nr. 883/2004 11 straipsnio 3 dalies a punktas) ir joje negyveno (to paties reglamento 11 straipsnio 3 dalies e punktas). Jeigu dėl tokių pareigų kiltų kokių nors abejonių, neišvengiamai kiltų pavojus 44 straipsnio 2 dalies veiksmingumui (*effet utile*).

66. Priešingai nei kasatorė ir Komisija, manau, kad, atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, kai taikytina Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis, valstybė narė neprivalo taikyti savo teisės aktų vienoje ar keliose kitose valstybėse narėse įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams vien dėl to, kad tarp tokių laikotarpių ir anksčiau jos teritorijoje įgytų įskaitomų laikotarpių yra „ryšys“. Ji tai privalo daryti tik tuo atveju, jei tenkinamos visos toje nuostatoje išdėstytos sąlygos, kurias nurodžiau šios išvados 32 punkte.

67. Baigdamas norėčiau pabrėžti, kad, mano nuomone, atsakymui į pirmąjį klausimą neturėtų daryti poveikio tai, kokios ekonominės pasekmės kiltų pagrindinėje byloje ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams taikant Austrijos, Belgijos ar Vengrijos teisę. Manau, kad tai, ar kasatorė atsiduris prastesnėje finansinėje padėtyje taikant valstybės narės B, o ne valstybės narės A materialinę teisę, neturi daryti poveikio Teisingumo Teismo vertinimui. Teisės aktai, pripažinti taikytinais vaiko auginimo užsienyje laikotarpiams, vienais atvejais atitinkamam asmeniui gali būti naudingi, o kitais – nenaudingi.

68. Šiuo klausimu norėčiau priminti, kad Sąjungos pirminė teisė darbuotojui negali garantuoti, kad jo persikėlimas į kitą nei kilmės valstybę narę neturės poveikio socialinės apsaugos srityje, nes, atsižvelgiant į esamus valstybių narių sistemų ir teisės aktų skirtumus, toks persikėlimas konkrečiu atveju suinteresuotajam asmeniui gali būti arba daugiau, arba mažiau palankus [34]. Šiame kontekste Reglamentu Nr. 883/2004 ir Reglamentu Nr. 987/2009 siekiama ne suderinti ar netgi ne suartinti, o tik sukurti koordinavimo sistemą, *inter alia*, susijusią su dirbantiems asmenims, kurie įvairiomis aplinkybėmis pasinaudoja judėjimo laisve, taikytinų teisės aktų

[32] Žr. Jorens, Y. ir Van Overmeiren, F. „General Principles of Coordination in Regulation 883/2004“, *European Journal of Social Security*, 11 t., 2009, p. 66.

[33] Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 5 d. Sprendimą *Pensionsversicherungsanstalt (Reabilitacijos išmoka)* (C-135/19, EU:C:2020:177, 46 punktas). Buvo teigiama, kad Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje įtvirtinta koordinavimo sistema turi *išimtinį poveikį*, nes negali būti taikomi jokie teisės aktai, išskyrus tuos, kurie joje nurodyti. Dėl šio klausimo žr. Jorens, Y. ir Van Overmeiren, F. „General Principles of Coordination in Regulation 883/2004“, *European Journal of Social Security*, 11 t., 2009, p. 72.

[34] Žr. 2019 m. sausio 23 d. Sprendimą *Zyla* (C-272/17, EU:C:2019:49, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

nustatymu[35]. Tai, kad naudojimasis judėjimo laisve atitinkamam asmeniui gali įvairiais lygmenimis kiekvienu atveju būti daugiau ar mažiau palankus arba nepalankus, tiesiogiai kyla iš to, kad buvo išlaikyti įvairių valstybių narių teisės aktams būdingi skirtumai[36].

3. Kasatorė negalėjo pagrįstai tikėtis, kad jos atveju bus taikoma ankstesnė Teisingumo Teismo jurisprudencija

69. Išdėstęs priežastis, dėl kurių manau, kad Sprendime *Reichel-Albert* suformuota teismo praktika negali būti taikoma šioje byloje, siekdamas išsamumo norėčiau aptarti kasatorės argumentą, kad ji pagrįstai tikėjosi, jog ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams bus taikomi Austrijos teisės aktai, nes ji juos įgijo gerokai prieš įsigaliojant Reglamentui Nr. 987/2009 ir anksčiau būtų tenkinusi bylose *Elsen* ir *Kauer* nustatytą „ryšio“ ar „pakankamo ryšio“ kriterijų.

70. Atsakydamos į šį argumentą PVA ir Austrijos vyriausybė teigia, kad pagrindinės bylos aplinkybėmis kasatorė negalėjo turėti tokių teisėtų lūkesčių. Pirmiausia, tuo metu, kai ji persikėlė į Belgiją ir Vengriją, Austrija nebuvo valstybė narė, o sprendimai bylose *Kauer* ir *Elsen* dar nebuvo priimti. Antra, kasatorė neįgijo jokios su tokiais laikotarpiais susijusios teisės tol, kol 2017 m. nepaprašė skirti jai senatvės pensijos.

71. Sutinku su PVA ir Austrijos vyriausybe, kad tuo metu, kai 1987 m. kasatorė persikėlė į Belgiją, o 1991 m. – į Vengriją, ji galbūt negalėjo pagalvoti apie tai, jog naudojasi teise į judėjimo laisvę pagal SESV 21 straipsnį ir dėl to galėtų turėti teisę, kad į tose kitose valstybėse narėse įgytus laikotarpius PVA atsižvelgs taip, tarsi jie būtų įgyti Austrijos teritorijoje. Remiantis Akto dėl Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų[37] 2 straipsniu, pirminių Sutarčių ir prieš įstojimą institucijų priimtų aktų nuostatos Austrijai tapo privalomos tik 1995 m. sausio 1 d.

72. Vis dėlto, jeigu analizė būtų baigta šioje vietoje, būtų neatsižvelgta į tai, kad, kalbant apie bylas dėl pensijų, reikšminga data nustatant, kurios taisyklės taikomos *ratione temporis*, yra ta data, kai asmuo paprašo skirti senatvės pensiją. Kasatorės atveju ši „esminė“ data yra 2017 m. spalio 11 d. Tuo metu Austrija iš tiesų buvo Sąjungos dalis.

73. Iš bylos *Kauer* aiškiai matyti, kad tokiomis aplinkybėmis nustatyti kasatorės teisę į pensiją, *net jeigu remiamasi iki Austrijos įstojimo įgytais draudiminiais laikotarpiais*, Austrijos valdžios institucijos turėjo pagal Sąjungos teisę, visų pirma pagal Sutarties nuostatas dėl laisvo darbuotojų judėjimo bei kiekvieno Sąjungos piliečio teisės laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje[38]. Pagrindinė byla susijusi ne su teisių, tariamai pagal Sąjungos teisę įgytų prieš

[35] Žr. Reglamento Nr. 883/2004 1 konstatuojamąją dalį. Dėl jame nustatytos išsamios kolizinių normų sistemos kiekvienos valstybės narės teisės aktų leidėjas praranda *tik* įgaliojimus savo nuožiūra nustatyti nacionalinės teisės aktų taikymo apimtį ir sąlygas asmenimis, kuriems jie taikomi, ir teritoriją, kurioje galioja nacionalinės teisės nuostatos (žr. 2019 m. sausio 23 d. Sprendimą *Zyla* (C-272/17, EU:C:2019:49, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)). Pagal SESV 48 straipsnį valstybėms narėms paliekama kita kompetencija šioje srityje, jeigu jos veikia nepažeisdamos Sąjungos teisės, visų pirma paisydamos šių reglamentų ir SESV nuostatų dėl laisvo asmenų judėjimo tikslų.

[36] Taip pat žr. generalinio advokato N. Jääskinen išvadą byloje *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:114, 43, 45 ir 46 punktai).

[37] OL C 241, 1994, p. 9 ir OL L 1, 1995, p. 1.

[38] Žr. Sprendimo *Kauer* 45 punktą. Reikėtų priminti, kad toje byloje Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog atitinkamuose nacionalinės teisės aktuose buvo įtvirtintas skirtingas požiūris, nes pagal juos dėl atsižvelgimo į kitoje valstybėje narėje (Belgijoje) įgytus vaiko auginimo laikotarpius buvo nustatyta sąlyga, susijusi su motinystės ar lygiaverčių išmokų gavimu pagal Austrijos federalinius teisės aktus. Kaip kitoje byloje teigė generalinė advokatė E. Sharpston, Teisingumo Teismas buvo netiesiogiai pasiruošęs vertinti L. Kauer kaip pasinaudojusią Sąjungos laisvo judėjimo teisėmis, nors tas „judėjimas“ vyko prieš Austrijai įstojant į Sąjungą (žr. išvadą byloje *Wieland ir Rothwangl* (C-465/14, EU:C:2016:77, 50 ir 51 punktai)).

Austrijos įstojimą, pripažinimu, bet veikiau su klausimu, ar 2017 m. gruodžio mėn. PVA sprendimas neatsižvelgti į ginčijamus vaiko auginimo laikotarpius buvo priimtas pažeidžiant Sąjungos taisykles, kurios *tuo metu* Austrijai buvo tapusios privalomos [39].

74. Išsiaiškinęs šį klausimą, priešingai, nei teigia kasatorė, manau, kad ji negalėjo pagrįstai tikėtis, jog klausimas dėl to, ar tokiems laikotarpiams *taikomi* Austrijos teisės aktai, bus sprendžiamas taikant bylose *Elsen* ir *Kauer* (kalbant apie Reglamente Nr. 1408/71 įtvirtintus kriterijus) suformuluotą „ryšio“ ar „pakankamo ryšio“ kriterijų, o ne Reglamente Nr. 883/2004 ir Reglamente Nr. 987/2009 įtvirtintas taisykles.

75. Šiuo klausimu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas suformuotoje jurisprudencijoje yra konstatavęs, jog teisėtų lūkesčių apsaugos principas negali būti išplėstas taip, kad „iš esmės nebūtų galima taikyti naujosios normos būsimoms situacijos, susiklosčiusios galiojant ankstesnei normai, pasekmėms“ [40]. Vis dėlto siekiant užtikrinti teisėtų lūkesčių apsaugą materialinės Sąjungos teisės normos turi būti aiškinamos taip, kad jos taikomos „iki jų įsigaliojimo atsiradusioms situacijoms“, tik jeigu iš jų „teksto, tikslų ar bendros struktūros akivaizdžiai matyti, kad turi būti pripažintas toks jų poveikis“ [41].

76. Šioje byloje Reglamento Nr. 883/2004 ir Reglamento Nr. 987/2009 įsigaliojimo data (2010 m. gegužės 1 d.) nereiškia, kad pagrindinėje byloje nustatant kasatorės senatvės pensiją ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams turi būti taikomas anksčiau taikytas reglamentas, t. y. Reglamentas Nr. 1408/71. Tai matyti iš Reglamento Nr. 883/2004 87 straipsnio 2 dalies, kuri taikoma ir Reglamentui Nr. 987/2009 pagal jo 93 straipsnį ir kurioje iš esmės nustatyta, kad į bet kurį reikšmingą laikotarpį, įgytą iki Reglamento Nr. 883/2004 įsigaliojimo atitinkamoje valstybėje narėje dienos, turi būti atsižvelgiama nustatant pagal tą teisės aktą įgytas teises [42].

77. Mano nuomone, iš šios nuostatos aiškiai matyti, kad pagrindinėje byloje kasatorė negalėjo pagrįstai tikėtis, kad jos atveju bus taikomas Reglamentas Nr. 1408/71 ir dėl jo suformuota jurisprudencija. Taigi, nors ginčijami vaiko auginimo laikotarpiai buvo įgyti prieš įsigaliojant Reglamentui Nr. 987/2009, klausimą dėl to, kurios valstybės narės teisės aktai turėtų būti taikomi tokiems laikotarpiams, reikėtų spręsti remiantis *tik* šio reglamento 44 straipsnio 2 dalimi.

4. Išvada dėl pirmojo klausimo

78. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į pirmąjį klausimą atsakyti taip: tokiu atveju, kai *ratione temporis* taikomas Reglamentas Nr. 987/2009, pagal Sąjungos teisę nereikalaujama, kad valstybė narė, kurios teritorijoje asmuo vykdė veiklą pagal darbo sutartį ar

[39] Pagal analogiją žr. 2000 m. lapkričio 30 d. Sprendimą *Österreichischer Gewerkschaftsbund* (C-195/98, EU:C:2000:655, 53 ir 54 punktai). Išvadoje toje byloje (EU:C:2000:50, 147 punktas) generalinis advokatas F. G. Jacobs, mano nuomone, teisingai pažymėjo, kad, padarius kitokią išvadą, darbuotojai migrantai, kurie nori dirbti „naujojoje valstybėje narėje“ ar išvykti iš tos valstybės dirbti „senojoje valstybėje narėje“, nelogiškai atsidurtų prastesnėje padėtyje nei darbuotojai, judantys „senųjų valstybių narių“ erdvėje.

[40] Žr., pvz., 1979 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Tomadini* (84/78, EU:C:1979:129, 21 punktas) ir 2015 m. spalio 6 d. Sprendimą *Komisija / Andersen* (C-303/13 P, EU:C:2015:647, 49 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[41] Žr. 2015 m. spalio 6 d. Sprendimą *Komisija / Andersen* (C-303/13 P, EU:C:2015:647, 50 punktas). Taip pat žr. šios jurisprudencijos santrauką, kurią generalinis advokatas M. Bobek pateikė savo išvadoje byloje *E. B.* (C-258/17, EU:C:2018:663, 47 punktas). Beje, pažymėtina, kad savo išvados 48 punkte jis konstatavo, jog toks pats požiūris taip pat atsispindi naujos valstybės narės įstojimo į Sąjungą kontekste, turint omenyje (naują) ES taisyklių taikymą šalyje: į praeities faktus (t. y. faktus iki valstybės narės įstojimo) gali būti atsižvelgiama, jeigu jie aktualūs ir juos reikia (iš naujo) įvertinti taikant naują (-us) įstatymą (-us) po įstojimo.

[42] Kita vertus, Reglamento Nr. 883/2004 87 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad „asmens, kuriam pensija buvo *mokama* iki šio reglamento įsigaliojimo valstybėje narėje dienos, teisės *to asmens prašymu* gali būti peržiūrėtos, atsižvelgiant į šio reglamento nuostatas“ (išskirta mano).

dirbo savarankiškai, atsižvelgtų į to asmens kitoje valstybėje narėje įgytą vaiko auginimo laikotarpį taip, tarsi šis vaikas buvo auginamas jos teritorijoje, nebent konkrečiu atveju tenkinamos visos Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos.

79. Jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų priešingai, nei siūlau, t. y. kad pagrindinės bylos aplinkybėmis išlieka taikoma Sprendime *Reichel-Albert* suformuota teismo praktika ir Austrija privalo taikyti savo teisės aktus kitose valstybėse narėse įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams net tais atvejais, kurie tiesiogiai nepatenka į Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, papildomai pažymėčiau, kad, mano nuomone, tai įmanoma tik tuo atveju, jei tenkinami du reikalavimai.

80. Pirmiausia, kaip nurodžiau ankstesniuose šios išvados skyriuose, tarp valstybėje narėje B įgytų vaiko auginimo laikotarpių ir valstybėje narėje A senatvės pensiją siekiančio gauti pareiškėjo įgytų įskaitomų laikotarpių turi būti „pakankamas ryšys“. Kaip teisingai nurodo Komisija, toks ryšys negali egzistuoti, jeigu pareiškėjas bent jau neįrodo, kad valstybė narė A prieš pradedant auginti vaiką (-us) buvo paskutinė jo darbo vieta. Vis dėlto net ir tokiu atveju reikėtų įvertinti, ar toks ryšys yra „pakankamas“.

81. Šiuo klausimu PVA pažymėjo (mano nuomone, teisingai), kad kasatorės padėtis pagrindinėje byloje tam tikrais aspektais skiriasi nuo D. Reichel-Albert padėties jos vardu pavadintoje byloje. Byloje *Reichel-Albert* Teisingumo Teismas, atrodo, suteikė didelę reikšmę tai faktinei aplinkybei, kad D. Reichel-Albert pirmojo jos vaiko gimimo metu laikinai nustojo dirbti ir *tik dėl šeiminių priežasčių* apsigyveno Belgijoje[43]. Pagrindinės bylos aplinkybėmis kasatorė 1987 m. iš Austrijos išvyko siekdama studijuoti Jungtinėje Karalystėje. Galima teigti, kad dėl šio pereinamojo tolesnių studijų laikotarpio tarp kasatorės draudimo Austrijoje laikotarpio prieš gimstant jos vaikams ir ginčijamų vaiko auginimo Belgijoje ir Vengrijoje laikotarpių yra silpnesnis ryšys nei byloje *Reichel-Albert*[44].

82. Antra, senatvės pensiją siekiantis gauti pareiškėjas taip pat turėtų įrodyti, kad tuo atveju, jeigu būtų gyvenęs valstybėje narėje A (šiuo atveju – Austrijoje), į vaiko auginimo laikotarpius būtų atsižvelgta. Kitaip tariant, pareiškėjas turėtų įrodyti, kad dėl to, jog persikėlė ir apsigyveno kitoje valstybėje narėje, jis faktiškai atsidūrė prastesnėje padėtyje nei tokiu atveju, jei tiesiog būtų likęs valstybėje narėje A.

B. Antrasis klausimas

83. Antrasis klausimas grindžiamas atsakymu, kurį Teisingumo Teismas pateiks į pirmąjį klausimą. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo paaiškinti, ar pagal Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį valstybė narė A privalo taikyti savo teisės aktus tik tais atvejais, kai nėra valstybėje narėje B įgytus vaiko auginimo laikotarpius reglamentuojančių teisės aktų, ar ir tais atvejais, kai tokie teisės aktai valstybėje narėje B egzistuoja, bet minėta valstybė narė *konkrečiu atveju* neatsižvelgia į vaiko auginimo laikotarpį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šį klausimą užduoda visų pirma

[43] Žr. Sprendimo *Reichel-Albert* 35 ir 45 punktus bei jo rezoliucinę dalį.

[44] Man šis argumentas atrodo labiau įtikinamas už tą, kurį palaiko Ispanijos vyriausybė. Kaip teigia ši vyriausybė, pagrindinis skirtumas tarp bylos *Reichel-Albert* ir šios bylos yra tas, kad D. Reichel-Albert, priešingai nei kasatorė pagrindinėje byloje, nustojusi dirbti Vokietijoje toliau gavo bedarbio pašalpas. Nemanau, kad vien dėl šios aplinkybės abu atvejus reikėtų laikyti skirtingais. Tiesa, kad byloje *Reichel-Albert* ieškovė nuo 1980 m. birželio 30 d. buvo bedarbė ir iki 1980 m. spalio mėn. gavo bedarbio pašalpą iš Vokietijos, o Belgijoje apsigyveno 1980 m. liepos mėn. (vis dar gaudama šią pašalpą). Vis dėlto tai nekeičia tos aplinkybės, kad auginti vaikus ji pradėjo tik 1981 m. gegužės 25 d., praėjus keliems mėnesiams po to, kai nustojo gauti šią pašalpą.

atsižvelgdamas į generalinio advokato N. Jääskinen išvadą byloje *Reichel-Albert*[45]. Toje byloje generalinis advokatas N. Jääskinen palaikė nuomonę, kad 44 straipsnio 2 dalis netaikoma tais atvejais, kai valstybė narė B numato *galimybę* atsižvelgti į tokius laikotarpius. Jis manė, kad nesvarbu, jog suinteresuotas asmuo dėl savo asmeninės situacijos praktiškai nepasinaudoja šia lengvata[46].

84. Nematau priežasčių, kodėl Teisingumo Teismas šioje byloje turėtų padaryti kitokią išvadą. Kaip nurodyta šios išvados 56 punkte, Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatyta dvejopa pareiga. Pirma, valstybė narė A turi taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams, jeigu tenkinamos šioje nuostatoje nustatytos sąlygos. Šios sąlygos apima reikalavimą, kad į tuos vaiko auginimo laikotarpius būtų neatsižvelgiama pagal valstybės narės B teisės aktus. Antra, jeigu valstybės narės A teisės aktai taikomi, ši valstybė narė turi šiuos laikotarpius vertinti taip, tarsi jie būtų įgyti jos teritorijoje.

85. Sutinku, kad Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies tekstas yra šiek tiek dviprasmiškas, nes reikalavimas dėl valstybės narės B atsižvelgimo į ginčijamą vaiko auginimo laikotarpį suformuluotas taip: „kai pagal [valstybės narės B] teisės aktus neatsižvelgiama į vaiko auginimo laikotarpius <…>“. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tai gali reikšti, kad valstybė narė B neatsižvelgia į tokį laikotarpį *iš esmės*, nes joje nėra vaiko auginimo laikotarpius reglamentuojančių teisės aktų arba, *konkrečiai*, nagrinėjamu atveju toks laikotarpis pagal valstybės narės B teisės aktus atitinkamam asmeniui nepripažintas.

86. Vis dėlto yra dvi priežastys, dėl kurių turėčiau nesivadovauti antruoju aiškinimu.

87. Pirma, būtų nepagrįsta ir nepraktiška įpareigoti valstybės narės A valdžios institucijas įvertinti asmens prašymo pagrįstumą pagal kitos valstybės narės (valstybės narės B) teisės aktus tam, kad būtų galima nustatyti, ar valstybės narės A teisės aktai taikytini to asmens situacijai. Antra, taip aiškinant Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas būtų leista susiklostyti tokioms situacijoms, kai asmuo galėtų: i) valstybės narės B valdžios institucijoms tvirtinti, kad pagal tos valstybės narės teisės aktus turi teisę į tai, kad toje valstybėje narėje būtų atsižvelgta į vaiko auginimo laikotarpius; o ii) jeigu toks jo reikalavimas nebūtų patenkintas, kreiptis į valstybės narės A kompetentingas institucijas ir teigti, kad dėl to, jog valstybės narės B institucijos netenkino jo reikalavimo, pagal minėto reglamento 44 straipsnio 2 dalį jo atveju gali būti taikomi valstybės narės A teisės aktai.

88. Mano nuomone, ši nuostata *nebuvo* priimta tam, kad senatvės pensiją siekiantys gauti pareiškėjai dėl atsižvelgimo į tą patį vaiko auginimo laikotarpį bandytų kreiptis į dviejų skirtingų valstybių narių kompetentingas institucijas. Kaip nurodyta šios išvados 64 punkte, Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje nustatytų kompetencijos taisyklių išimtis, pagal kurią valstybė narė, kuri pagal tas taisykles nebėra kompetentinga (valstybė narė A), privalo atsižvelgti į kitoje valstybėje narėje (valstybėje narėje B) įgytus vaiko auginimo laikotarpius. Šia nuostata siekiama ne to, kad tam pačiam vaiko auginimo laikotarpiui galiausiai būtų taikomi ir valstybės narės A, ir valstybės narės B teisės aktai, bet to, kad tais atvejais, kai valstybėje narėje B *apskritai* nėra teisės aktų, nustatančių atsižvelgimą į vaiko auginimo laikotarpius, galėtų būti reikalaujama, kad valstybė narė A konkrečioje situacijoje taikytų savo teisės aktus.

45 C-522/10, EU:C:2012:114.

46 Žr. minėtos išvados 67 punktą.

89. Iš to, kas išdėstyta, mano nuomone, darytina išvada, kad Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad valstybė narė A neprivalo taikyti savo teisės aktų konkrečiam vaiko auginimo laikotarpiui tokiais atvejais, kai valstybė narė B (pagal Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinę dalį kompetentinga valstybė narė) *iš esmės* numato galimybę atsižvelgti į tokį laikotarpį. Taigi, jeigu Belgijoje ir Vengrijoje 2017 m. spalio mėn. buvo nustatyta bendra taisyklė ar nuostata, leidžianti atsižvelgti į vaikams auginti skirtą laiką (o tai turi nustatyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), pagrindinės bylos aplinkybėmis PVA *neprivalo* ginčijamiems vaiko auginimo laikotarpiams taikyti Austrijos teisės aktų.

V. Išvada

90. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) pateiktus prejudicinius klausimus:

– tokiu atveju, kai *ratione temporis* taikomas 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką, pagal Sąjungos teisę nereikalaujama, kad valstybė narė, kurios teritorijoje asmuo vykdė veiklą pagal darbo sutartį ar dirbo savarankiškai, atsižvelgtų į to asmens kitoje valstybėje narėje įgytą vaiko auginimo laikotarpį taip, tarsi šis vaikas buvo auginamas jos teritorijoje, nebent konkrečiu atveju tenkinamos visos Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos.

– Aplinkybė, kad valstybėje narėje, kuri yra kompetentinga pagal 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo II antraštinę dalį, konkrečiu atveju į tokį laikotarpį atsižvelgiama teisės aktuose, bet neatsižvelgiama praktiškai, savaime nedaro poveikio Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies aiškinimui.